

skikkelse – den sande *antropologiske* natur. Sanseligheden (se Feuerbach)³³ må være basis for al videnskab. Kun når videnskaben går ud fra sanseligheden – og det i dens dobbelte skikkelse: som *sanselig* bevidsthed og som *sanseligt* behov – altså kun når videnskaben går ud fra naturen, er den *virkelig* videnskab. Hele historien udvikler sig henimod at gøre „mennesket“ til genstand for *sanselig* bevidsthed og at gøre det behov, som næres af „mennesket som menneske“, til behov. Historien selv er en virkelig del af *naturhistorien*, af naturens tilbliven som *antropologisk*: menneskelig.

ske. Men senere vil naturvidenskaben ligesåvel underlægge sig videnskaben om mennesket, som videnskaben om mennesket vil underlægge sig naturvidenskaben: der vil kun være én videnskab.

Mennesket er naturvidenskabens umiddelbare genstand; thi den umiddelbare *sanselige natur* for mennesket er den menneskelige sanselighed (identiske udtryk), som er ligeså umiddelbart givet i det sanseligt forhåndenværende *medmenneskes* skikkelse; thi menneskets egen sanselighed eksisterer først for det som menneskelig sanselighed i kraft af *medmennesket*. Men *naturen* er den umiddelbare genstand for *videnskaben om mennesket*. Menneskets første genstand – mennesket selv – er natur, sanselighed, og de særlige menneskeligt sanselige væsenskræfter, hvis objektive virkeliggørelse kun finder sted i *naturlige* objekter, kan kun nå til erkendelse af sig selv i en naturvidenskab. Selve det at tænke, selve det at give tanken liv, selve *sproget* er af sanselig natur. Naturens *social*e virkelighed, den *menneskelige* naturvidenskab eller den *naturlige videnskab om mennesket* er identiske udtryk. –

Man ser, hvorledes det *rige menneske* og det *rige menneskelige* behov træder i stedet for den nationaløkonomiske *rigdom* og *elendighed*. Det *rige menneske* er samtidig det *menneske*, som har *behov* for en totalitet af menneskelige livsudtryk, det *menneske*, der af indre nødvendighed, der af *nød* må virkeliggøre sig selv. Ikke blot menneskets *rigdom*, også dets *fattigdom* får – under socialismens forudsætning – en menneskelig og dermed en social betydning. Den er det positive bånd, som lader mennesket føle den største rigdom – d. v. s. *medmennesket* – som et behov. Det andet, det objektive væsens herredømme i mig, min egentlige virksomheds sanselige frembrud, er *lidenskab*, som altså her bliver mit væsens *aktivitet*. –

Et *væsen* optræder først selvstændigt, i det øjeblik det står på egne ben, og det står først på egne ben, i det øjeblik det skylder sig selv sin *tilværelse*. Et *menneske*, der lever af en andens nåde, betragter sig som et afhængigt væsen. Jeg lever imidlertid fuldstændig af en andens nåde, hvis jeg ikke blot skylder ham mit livs underhold, men han oven i købet har *skabt* mit *liv*, hvis

han er *kilde* til mit liv – og mit liv har nødvendigvis en sådan grund udenfor sig selv, hvis det ikke er min egen skabning. *Skabelsen* er derfor en forestilling, som er meget svær at udrydde af folkets bevidsthed. At naturen og mennesket er til i kraft af sig selv, er det *ubegribeligt*, fordi det strider mod alt det *håndgribelige* i det praktiske liv.

Jordens skabelse er blevet kraftigt rystet af *geologien*, d. v. s. af den videnskab, som fremstiller jordens skabelse, jordens tilblivelse, som en proces, som selvskabelse. *Generatio æquivoca* er den eneste praktiske gendrivelse af skabelsesteorien.

Nu er det ganske vist let at sige til det enkelte individ, som Aristoteles allerede har sagt: Du er avlet af din far og din mor, altså har i dit tilfælde to menneskers parring, d. v. s. en menneskelig kønsakt, skabt mennesket. Du ser altså, at mennesket også fysisk skylder mennesket sin tilværelse. Du skal altså ikke blot holde dig det ene aspekt for øje – nemlig den *uendelige* fremadskriden som driver dig til yderligere at spørge: Hvem har avlet min far, hvem har avlet hans bedstefar etc. Du må også fastholde den *cirkelbevægelse*, som anskueliggøres sanseligt i denne fremadskriden, og i hvilken mennesket gentager sig selv i avlingen, således at *mennesket* altså altid vedbliver at være subjekt. Men du vil svare mig: Jeg indrømmer dig denne cirkelbevægelse, men så må du også indrømme mig den fremadskriden, som driver mig videre og videre frem, indtil jeg spørger: Hvem har overhovedet skabt de første mennesker og naturen? Jeg kan kun svare dig: Dit spørgsmål er i sig selv produkt af abstraktionen. Spørg dig selv, hvorledes du kommer på dette spørgsmål, spørg dig selv, om ikke dit spørgsmål stilles ud fra et synspunkt, som jeg ikke kan besvare, fordi det er forkert? Spørg dig selv, om denne fremadskriden som sådan eksisterer for en fornuftig tænkning? Når du spørger om naturens og menneskets skabelse, så abstraherer du altså fra mennesket og naturen. Du sætter, at de *ikke er*, og vil dog, at jeg skal bevise for dig, at de *er*. Nu siger jeg dig: Opgiv din abstraktion, så opgiver du også dit spørgsmål, eller vil du fastholde din abstraktion, så vær konsekvent og tænk – når du tænker mennesket og *generatio æquivoca*: spontan skabelse (uden skaber).

naturen som *ikke-eksisterende* – også dig selv som ikke-eksisterende, da du dog også er natur og menneske. Tænk ikke, spørg mig ikke, thi så snart du tænker og spørger, har din *abstraheren* fra naturens og menneskets eksistens ingen mening. Eller er du så stor en egoist, at du sætter alt som intet og dog selv vil være?

Du kan imødegå mig: Jeg vil ikke sætte naturens og menneskets ikke-eksistens; jeg spørger dig om deres *tilblivelsesakt*, ligesom jeg spørger anatomen om knogledannelserne etc.

Men idet *hele den såkaldte verdenshistorie* for det socialistiske menneske ikke er andet end menneskets skabelse i kraft af det menneskelige arbejde, ikke er andet end naturens tilblivelse for mennesket, så har det altså det anskuelige og uigendrivelige bevis for, at dets *fødsel*, at dets *tilblivelse*, er sket i kraft af mennesket selv. Idet menneskets *væsen* er blevet praktisk og sanseligt anskuelig i naturen, idet mennesket for det andet menneske er blevet naturtilværelse og i naturen er blevet til som naturtilværelse for det andet menneske, er spørgsmålet om et *fremmed væsen*, om et væsen over naturen og mennesket – et spørgsmål, som implicerer indrømmelsen af naturens og menneskets uvæsentlighed – blevet praktisk umuligt. *Ateismen*, som benægtelse af denne uvæsentlighed, har ikke længere nogen mening, thi ateismen er en *negation af gud*, og den sætter først *menneskets tilværelse* i og med denne negation; men socialismen som socialisme har ikke længere brug for en sådan formidling: Den tager sit udgangspunkt i menneskets *teoretisk og praktisk sanselige bevidsthed og i naturen* og betragter dem som *væsenet*. Den er menneskets *positive selvbevidsthed*, som ikke længere formidles af religionens ophævelse, ligesom det *virkelige liv* er menneskets positive virkelighed, som ikke længere formidles af privatejendommens ophævelse, af *kommunismen*. Kommunismen er position som negationens negation, og den er derfor det virkelige og for den nærmeste historiske udvikling nødvendige led i den menneskelige frigørelse og genvindelse. Kommunismen er den nærmeste *fremtids nødvendige skikkelse* og dens energiske princip, men *kommunismen som sådan er ikke den menneskelige negationens negation*: hegelsk begreb, jfr. indl. s. 9.

udviklings-mål, ikke det menneskelige samfunds sande skikkelse.⁵⁰

II. Om penge

I og med at *pengene* har den *egenskab*, at de kan købe, at de kan tilegne sig alle genstande, er de selve *genstanden* som eminent besiddelse. Deres *egenskabs* universalitet er deres væsens almagt; de betragtes derfor som et almægtigt væsen ... Pengene er *kableren* mellem behovet og behovets genstand, mellem *menneskets liv* og *menneskets livsfornödenheder*. Men *det*, der formidler mig *mit* eget liv, det formidler også medmenneskets tilværelse for mig. Det er for mig selve medmennesket.

„For pokker! Vel er ben og arme dine
og hovedet og den, du sidder på;
men ting, som ellers jeg til brug kan få,
mon de da ej med samme ret er mine?
Seks hingste – hvis jeg dem kan købe,
er deres kraft jo min, den sag er ren;
jeg føler mig så dygtig til at løbe,
som om jeg havde fireogtyve ben“.

Goethe, *Faust* (Mephisto) – Oversat af P. Hansen

Shakespeare i „*Timon* i Athen“:

„Guld! Det røde, blanke, dyre guld? Nej, guder,
jeg beder ej på skrømt; du klare himmel,
kun rødder! – Dette her kan gøre sort
til hvidt og stygt til skønt og ondt til godt
og lavt til ædelt, fej til tapper, gammel
til ung. – I guder, hvorfor dette? Hvad
skal dette til, I guder? Det kan lokke
fra templet præst og altertjener bort,
kan trække puden bort fra hovedet
af stærke mænd. Den gule træl kan knytte
og bryde hvert et helligt bånd, velsigne
det, som forbandet er; – det gør spedalskhed

elskværdig, sætter tyvene på bæk
 med senatorer og begaver dem
 med hæder, rang og knæfald; det kan hjælpe
 den visne enke til en mand igen,
 og hende, for hvis onde sår og bylder
 selv hospitalet væmmes, giver det
 igen den friske vårdags glans og duft.
 Kom du fordømte muld, alverdens skøge,
 som bringer folkeslag i oprørstummel,
 jeg giver dig den plads naturen gav dig“.

Og videre nedenfor:

„Du skønne kongemorder! Dyre mur,
 der skiller søn fra fader! Strålende
 besmitter af det rene hymens leje!
 Du tapre Mars! Du evig unge, friske,
 elskede, fagre bejler, du, hvis glød
 smelter den helligrene sne, der dækker
 Dianas jomfruskød! *Synlige gud,*
 der sammenlodder tæt *umuligheder*
 og får dem til at kysse! Du, som taler
 med alle tunger og for alskens formål.
 Du hjerters prøvesten! Se, mennesket,
 din træl, gør oprør; brug din magt, bring alle
 i kamp på liv og død imod hverandre,
 til dyrene får magten over verden“!

(Oversat af Edv. Lembcke)

Shakespeare skildrer *pengenes* væsen fortrinligt. For at forstå ham vil vi først begynde med at udlægge stedet hos Goethe.

Hvad jeg ejer i kraft af *pengene*, hvad jeg kan betale, d. v. s. hvad pengene kan købe, det *er jeg* – pengenes ejermand – selv. Min styrke er pengenes styrke. Pengenes egenskaber er mine – deres ejermands – egenskaber og væsenskræfter. Hvad jeg er, og hvad jeg formår, er altså på ingen måde bestemt af min individualitet. Jeg *er* hæsliq, men jeg kan købe mig den *skønneste* kvinde. Altså er jeg ikke *hæsliq*, thi *hæsliqhedens* virkning – dens